

Oikeuden historiasta tulevaisuuden Eurooppaan

Pia Letto-Vanamo 60 vuotta

Toimituskunta

Olli Mäenpää

Dan Frände

Päivi Korpisaari

Kustannustoimittaja

Pipsa Kostamo

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

p. 09 6120 300

f. 09 604 668

toimisto@lakimiesyhdistys.fi

www.lakimiesyhdistys.fi

Kannen kuva: Roland Meinecke / Wikimedia Commons

Kannen suunnittelu: Heikki Kalliomaa

© Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat

ISSN 1458-0446

ISSN-L 1458-0446

ISBN 978-951-855-338-3

Hansaprint Oy, Vantaa 2014

Sisällys

Pia Letto-Vanamo 60 vuotta. Prof. Pia Letto-Vanamo's 60th Anniversary	VII
<i>Per Andersen – Helle Vogt</i> Vrag, hvaler og kongelig overhøjhed. Forstrandsret i nordisk middelalder	1
<i>Lars Björne</i> Pohjoismaiset oikeustieteelliset aikakauskirjat ja toinen maailmansota ..	15
<i>Yifeng Chen</i> Legal Formalism, Justice and the Judiciary in China	29
<i>Ellen Eftestøl-Wilhelmsson – Anu Bask</i> Is a Harmonised Liability System a Necessary Prerequisite for European Multimodal Transport? The Finnish Logistics Service Providers' Point of View	41
<i>Kaijus Ervasti</i> Neuvotteleminen konfliktinratkaisumenettelynä	51
<i>Dan Frände</i> Åsa Larsson och det förflutna	69
<i>Jaakko Husa</i> Pohjolan oikeus – yhtä perhettä?	77
<i>Teemu Juutilainen – Emilia Korkea-aho</i> Professio ja legitimiteetti – mitä virkaa eurooppalaisella juristilla?	89
<i>Jukka Kekkonen</i> Oikeushistoria huipulta huipulle	105
<i>Päivi Korpisaari – Anette Alén-Savikko</i> Tiedonsiirrosta aktiiviseen opiskeluun – tähtäimessä laadukas viestintäoikeuden opetus	119
<i>Toomas Kotkas</i> Suomalainen hyvinvointivaltio ja sosiaalisten oikeuksien lyhyt historia	135
<i>Matti Kunnas</i> Uudistunut valvontamenettely ja sen haaste asianajajan ammattietiikalle	153

<i>Anna-Laura Markkanen – Hannu Nieminen</i> A Crooked Balance of Interests? Comparing Users' Rights in Printed and Electronic Books	163
<i>Heikki E. S. Mattila</i> Oikeudellis-kielellisen dominanssin jatkuvuudesta. Alankomaiden Itä-Intian ja itsenäisen Indonesian oikeus- ja kieliolojen tarkastelua	181
<i>Dag Michalsen</i> Frede Castberg and the Invention of State of Emergency in Norwegian Constitutional Law in the Twentieth Century	201
<i>Tuulikki Mikkola</i> Trust oikeusvertailun kohteena	213
<i>Kjell Å. Modéer</i> Elegi över 1938 års advokater. Om ett par advokater i finlandssvensk och svensk romanlitteratur	223
<i>Olli Mäenpää</i> Hallinto-oikeuden eurooppalainen kodifointi	239
<i>Johanna Niemi</i> Prosessioikeus ja metodin haaste	255
<i>Jaana Norio-Timonen</i> Harmonisaatio ja eurooppalaiset kuluttajavakuutusmarkkinat	261
<i>Kimmo Nuotio</i> Avustettu potilaan itsemurha ja eutanasia	277
<i>Elina Paunio – Suvi Sankari</i> Euroopan unionin tuomioistuin: oikeuden ja politiikan rajapinnassa	295
<i>Jørn Øyrehagen Sunde</i> ”Menneskerettigheter (...) stemmer med rettsfølelsens krav i vår tid”. Eit aktørperspektiv på Dei europeiske menneskerettane sin veg inn i norsk rett	311
<i>Kaarlo Tuori</i> Kansallinen ja ylikansallinen demokratia	327
<i>Kaius Tuori</i> Natseista ja emigranteista oikeustieteen historiassa	341
<i>Terttu Utriainen</i> Historia opettaa rikosoikeustieteilijöitä	359
Kirjoittajat – Authors	367

Oikeushistoria huipulta huipulle

Oikeushistorian oppiaine on 1970-luvun lopulta lähtien valloittanut merkittävän aseman Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan lakimieskoulutuksessa. Tässä yhteydessä ei ole liioiteltua puhua menestystarinasta tai oppiaineen jatkuvasta kukoistuksesta.¹ Faktat puhuvat puolestaan.

Vaikka lakimieskoulutuksen perustana on vahva pragmaattinen painotus ammattikäytännön suuntaan, on oikeushistorian kaltainen pieni oppiaine saanut voimakasta nostetta siitä, että nopea ja syvällelähtävä yhteiskunnallinen muutos alleviivannut tutkimuksellisten valmiuksien kehittämisen merkitystä. Erityisen suuren painoarvon tämä seikka on saanut Helsingin yliopiston kaltaisissa tutkimusyliopistoissa. Tämän lisäksi perinteiset sivistykseen ja historian tuntemukseen liittyvät argumentit ovat edelleen ajankohtaisia tai jopa erityisen ajankohtaisia kansainvälistyvässä toimintaympäristössä.² Näihin seikkoihin palaan tässä kirjoituksessa myöhemmin. Aloitan kuitenkin lupaamillani faktoilla oppiaineen saavutuksista.

Oikeushistorian oppiaineen luento- ja muu opetus on ollut määrältään runsasta ja laadultaan erittäin korkeatasoista 1970-luvun lopulta lähtien. Opiskelijapalaute on ollut jatkuvasti erittäin kiittävää ja aineen opettajat ovat olleet korkealla epävirallisissa rankingeissa sekä saaneet myös opiskelijajärjestöltä erilaisia tunnustuksia erinomaisesta opetuksesta. 1980-luvun alusta lähtien oikeushistorian syventävien opintojen graduryhmissä on ollut vuosittain 5–18 opiskelijaa. Opiskelijat ovat olleet 1980-luvun alusta lähtien myös mukana suunnittelemassa projektien teemoja.

Oppiaine on tuottanut viimeisten vuosikymmenten aikana lähes kaksikymmentä tohtoria, joka on pohjoismaisessa ja laajemmassakin kan-

¹ Kukoistus-termiä on käyttänyt filosofi Pekka Himanen (Kukoistuksen käsikirja, WSOY 2010 ja Sininen kirja: Suomen kestävä kehityksen malli. Valtioneuvoston sivusto, 2012).

² Ks. *Kekkonen, Jukka*: Mitä on kontekstuaalinen oikeushistoria. *Forum Iuris* 2003, s. 21–28. Alleviivaa myös oikeushistoriallisen tutkimuksen potentiaalista relevanssia yhteiskuntapoliittisen päätöksenteon näkökulmasta.

sainvälisessä vertailussa häkellyttävän suuri määrä.³ Tohtorikoulutus oppiaineessa on edelleen erittäin elinvoimaista. Oikeushistorian opettajien rooli ja merkitys suomalaisten juristitutkijoiden koulutuksessa on kuvattuakin laajempi. Kaksi oppiaineen professoria sijoittui Oikeus-lehden julkaiseman ”Oikeudellisten ilmiöiden nykytutkijoiden ajatteluun ja työhön eniten vaikuttaneet henkilöt vuonna 2010” -selvityksen kärkekymmenikköön.⁴

Oppiaineen professorit ovat myös olleet näkyvässä roolissa yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen alueella. He ovat jatkuvasti osallistuneet aktiivisesti niin tutkimukselliseen kuin yhteiskunnalliseen keskusteluun päivälehdissä, televisiossa ja radiossa.⁵ Lisäksi oppiaineen professorit ovat johtaneet hallituksen käynnistämiä tutkimushankkeita ja tehneet selvityksiä eri ministeriöille. Merkittävin yksittäinen hanke oli epäilemättä valtioneuvoston vuonna 1998 käynnistämä Suomen sotasurmat 1914–1922 -projekti, jonka puheenjohtajaksi valtioneuvosto nimesi professori Heikki Ylikankaan.⁶ Tästäkin näkökulmasta katsoen oikeushistoria oppiaineen yhteiskuntapoliittinen painoarvo on ollut poikkeuksellisen vahva.

Tässä kirjoituksessa esitän oikeushistorian metodologian mukaisen ”klassisen” kysymyksen: miksi näin on tapahtunut, mitkä tekijät selittävät oikeushistoria oppiaineen menestystä? Vastaus ei ole yksinkertainen eikä itsestään selvä. Se edellyttää taustakseen vähintäänkin analyysiä suomalaisen oikeustieteen ja lakimieskoulutuksen murroksesta 1960- ja 1970-luvuilla sekä oikeushistorian opetuksen ja tutkimuksen metodeista ja painopisteistä, jotka on koetettava sijoittaa oman aikansa kontekstiin. Kun kyse on lakimiestutkinnossa pienestä, yhden professorin johtamasta

³ Tohtorikoulutuksen volyymin kasvusta ks. Kangas, *Urpo* (toim.): Oikeustiede Suomessa 1900–2000. WSOY 1998, s. 124–170, 411–503. Ks. myös Halila, Heikki – Timonen, Pekka (toim.): Miten meistä tuli oikeustieteen tohtoreita? Suomalainen Lakimiesyhdistys 2002.

⁴ Ks. Alvesalo, Anne – Honkatukia, Päivi – Kivivuori, Janne – Melander, Sakari: Oikeuden nykytutkijoihin eniten vaikuttaneet henkilöt 2010. Oikeus 2010, s. 269–277. Heikki Ylikankaan sijoitus oli 6:s ja Jukka Kekkonen 7:s.

⁵ Ks. Kekkonen, Jukka – Ylikangas, Heikki: Rangaistuskäytäntömme ankaruus on historiallista perua. Helsingin Sanomat 24.2.1982, joka oli kirjoittajien ensimmäinen yhteinen artikkeli päivälehdissä. Ks. myös Kekkonen, Jukka, <http://www.helsinki.fi/oik.tdk/henkilökunta/kekkonen.htm>; Ylikangas, Heikki, <http://blogs.helsinki.fi/hylikang>.

⁶ Sotasurmat projektista ks. Westerlund, Lars (toim.): Suomen sotasurmat 1914–1922 -tietokanta, <http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmaetusivu/main?lang=fi>. Valtioneuvoston kanslia 2004. Jukka Kekkonen ja Turun yliopiston oikeushistorian ja roomalaisen oikeuden professori Lars Björne olivat johtoryhmän jäseniä. Uusin yhteiskuntapoliittisesti merkittävä selvitys on Kekkonen, Jukka: Raportti Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuudesta koskevasta lainsäädännöstä. Julkaistu 7.5.2013, Puolustusministeriö.

oppiaineesta, ei voi täysin sivuuttaa myöskään mukana olleiden henkilöiden roolia muutoksessa.⁷

2 OIKEUSTIETEEN JA LAKIMIESKOULUTUKSEN MURROS

Kuten muuallakin läntisessä maailmassa, 1960- ja 1970-luvut olivat myös Suomessa suurten muutosten aikaa. Teollistuminen, elinkeinorakenteen muutos, yhteiskunnallinen ja kulttuurinen modernisaatio sekä koulutuksen ja tiedonvälityksen räjähdysmäinen laajeneminen johtivat 1960-luvulla yhteiskunnallisen radikalismien nousuun. Yhä laajemmin korkeasti koulutettu nuoriso, joka ei enää edellisen vuosikymmenen tapaan kokenut sosiaalista nousua laajalla rintamalla, näki maailman ja oman yhteiskunnan epäkohdat ja myös tunnisti niihin syylliset. Tästä asetelmasta kumpusi radikaalia muutosvoimaa yhteiskunnalliseen toimintaan niin meillä kuin muuallakin.

Suomessa muutokset olivat kansainvälisessä vertailussa myöhäisiä ja osin siksi poikkeuksellisen nopeita ja rajuja. Vasemmiston historiallinen vaalivoitto 1966 oli eräs kulminaatiopiste, joka siirsi koko poliittisen kentän ajattelua radikaalimpaan suuntaan. Vasemmiston ja keskustan yhteistyö johti hyvinvointivaltion rakenteiden vahvistamiseen. Laaja yhteiskunnallisten ja oikeudellisten uudistusten aalto pyyhki oikeuspolitiikkaa, mutta muutokset ulottuivat myös oikeudelliseen ajatteluun, oikeustieteeseen ja oikeustieteelliseen koulutukseen ja jopa oikeuskäytäntöön.⁸

Koulutuksen saralla voidaan vuoden 1977 syksyllä voimaan tullutta tutkinnonuudistusta pitää vuosisadan merkittävimpanä tutkinnon sisältöön ja ideologiaan liittyneenä uudistuksena. Sen taustalla oli tehty valmistelutyötä sekä valtakunnallisella tasolla (KM 1973/30) että tiedekuntien sisällä. Olenainen tavoite oli uudistaa tutkinto siten, että se antaisi juristeille valmiudet nopeasti muuttuvan yhteiskunnan ongelmien hallintaan. Tämän tavoitteen

⁷ Virkaesurssien (nytemmin vuoden 2010 yliopistouudistuksen jälkeen tehtäväesurssien) vähäisyys ei kuitenkaan estä oikeushistorian aseman ja saavutusten vertaamista muihin pieniin oppiaineisiin, erityisesti oikeuden yleistieteisiin.

⁸ Ks. *Kekkonen, Jukka*: Suomen oikeuskulttuurin suuri linja. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1998, s. 100–126; *Korpiola, Mia*: Ystäviä, politiikkaa ja oikeustieteen opintoja. Pykälä ry. 1935–2010. Edita Publishing 2010, s. 218–223; *Salojärvi, Juhana*: A Menace to Society. Radical Jurisprudence in the USA, Scandinavia and Finland. Unigrafia 2013.

saavuttaminen edellytti uudistajien mielestä myös teoreettisten ja yhteiskuntatieteellisten elementtien vahvistamista tutkimuksessa.⁹

Toisin kuin monilla muilla tieteenaloilla, oikeustieteessä otettiin tutkinnonuudistuksen ja sen seurausvaikutusten myötä suuri harppaus kohti tieteellisempää (tutkimukseen nojautuvaa) tutkintoa. Tärkeimpiä toteutettuja muutoksia olivat – tiivistäen sanottuna – oikeuden yleistieteiden vahvistunut asema, ja tutkintorakenne, johon sisältyivät noin vuoden opintoja vastaavat syventävät opinnot, jotka korostivat sekä erikoistumista että tutkintoon sisältyvän kirjallisen lopputyön tieteellistä tasoa.¹⁰ Varsinkin ideologian tasolla tutkinnon lainopillinen painotus sai väistyä ongelmakeskeisemmän ja tieteidenvälisemmän ajattelun tieltä. Käytännön tasolla muutokset eivät kuitenkaan olleet yhtä suuria, mutta merkittäviä joka tapauksessa.¹¹

Suuren tutkinnonuudistuksen myötä alettiin puhua tutkinnon ”jatkuvan” uudistamisen merkityksestä. Suuria uudistuksia tutkintoon ei kuitenkaan ole 1970-luvun jälkeen tehty. Tosin kansainvälistyminen ja Euroopan integraatio ovat aiheuttaneet paineita tutkinnon kansainvälistämiseen. Opiskelijavaihdon nopea kasvu 1990-luvun puolivälin jälkeen on ollut näkyvin merkki tästä.¹² Vuoden 1998 uudistuksella luotiin aloitusopinnot ja lisättiin jossain määrin valinnanvapautta opintopolkuihin. Bolognan prosessi taas johti 2003 tutkinnon rakenteen muuttamiseen kaksivaiheiseksi. Tutkintojen sisällöllisiin painotuksiin näillä uudistuksilla ei kuitenkaan ollut suurta merkitystä.

⁹ Ks. *Kangas* 1998, s. 112–114. Opintojen uudistusta piti tärkeänä jopa tasavallan presidentti Urho Kaleva Kekkonen, joka oli arvostellut ankarasti oikeustieteellisen koulutuksen tilaa kuuluisassa syntypäivähaastattelussaan vuonna 1970 (LM 1970).

¹⁰ Ks. *Kangas* 1998, s. 116–118.

¹¹ Tutkinnon käsitteistössä siirryttiin ”ilmiökeskeiseen” lähtökohtaan eli rikosoikeudesta tuli rikollisuus- ja hallinto-oikeudesta hallinto-niminen opintokokonaisuus. Tutkinnonuudistuksen vaikutuksista kootusti ks. *Halila, Heikki*: Eräitä oikeustieteellisistä tutkinnosta annetusta asetuksesta aiheutuvia ongelmia. Lakimies 1980, s. 417 ss.

¹² Esimerkiksi Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan opiskelijoista 2000-luvulla yli puolet sisällyttää tutkintoonsa vähintään lukukauden mittaisen opintokauden vaihto-opiskelijana. Alkuvaiheuksien jälkeen vaihdossa suoritettut opinnot on saatu suhteellisen joustavasti hyväksiluettua täysimääräisesti mukaan tutkintoon.

3 OIKEUSHISTORIAN ASEMA UUDESSA TUTKINTORAKENTEESÄ

1970-luvun uudistuksen myötä kaikkien oikeuden yleistieteiden rooli vahvistui uudessa tutkinnossa, vaikka näiden aineiden virkaresursseja välittömästi ei kovin paljoa vahvistettu. Helsingin tiedekunnassa uusien kurssien, kuten ”Johdatus yhteiskunnan rakenteisiin ja yhteiskuntatieteisiin” (sosiologian, oikeussosiologian ja politologian perusteet) samoin kuin yhteiskuntafilosofian opetus hoidettiin aluksi tuntiopetuksena.¹³ Oikeushistorian oppiaineessa pakollisten aineopintojen (3 opintoviikkoa) ohessa – 1980-luvun puolivälistä lähtien – suoritettiin runsaasti myös täydentäviä opintoja (laajat kurssit: 6 opintoviikkoa). 1980-luvun lopulla valikoimaan tulivat myös proseminaarit (myöhemmin harjoitusseminaarit), joita oikeushistoriassa on perinteisesti järjestetty runsaasti.

Uuden tärkeän elementin tutkintoon toivat vuoden mittaiset syventävien opintojen projektit, joiden kautta tutkintoon kuuluville kirjallisille töille asetettiin entistä suuremmat vaatimukset sekä määrän että erityisesti laadun suhteen. Myös tutkintovaatimuksiin tehtiin muutoksia, mutta niiden merkitys on oppiaineen kannalta vähäisempi, koska oppiaineen tutkimuksen uusien sisällöllinen ja metodologinen tieto on perinteisesti tuotu opiskelijoille runsaan uusimpaan tutkimukseen pohjautuvan opetustarjonnan kautta.¹⁴

Oikeushistoriassa syventävien opintojen projektit lähtivät yhden laihan vuoden (3 osanottajaa) jälkeen vauhdilla käyntiin. Vuosina 1983–1990 oikeushistorian projekteissa oli vuosittain 10–18 osallistujaa. Kiinnostavaa kyllä suurimmat projektit osuivat 1980-luvun jälkimmäisen puoliskon niin sanotun hallitun rakennemuutoksen vuosiin, jolloin maa vaurastui (ja sittemmin ylivelkaantui) ennätyksellistä vauhtia. Projektien teemat liikkuivat yleensä lähellä niiden vetäjien tutkimuksellisia intressejä, mutta myös ajankohtaisia yhteiskunnallisia teemoja. Aiheista mainittakoon rikollisuuden historia, protestiliikkeet ja oikeus, poliittiset oikeudenkäynnit sekä rakennemuutokset ja oikeus.¹⁵

¹³ Oikeussosiologian apulaisprofessorin virka perustettiin oikeustieteelliseen tiedekuntaan vuonna 1977 ja lakkautettiin vuonna 1981, kun Paavo Uusitalo (s. 1939) nimitettiin oikeussosiologian henkilökohtaiseksi ylimääräiseksi professoriksi. Oikeussosiologian professorin viran perustamista oli aktiivisesti ajanut erityisesti vuonna 1971 perustettu Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen yhdistys ry.

¹⁴ Tutkintovaatimusten muutoksista ks. *Korpiola, Mia*: Mitä oikeushistoriaa? Oikeushistorian pakolliset tenttivaatimukset Helsingin yliopistossa vuoden 1921 tutkinnonuudistuksesta 2000-luvulle. Oikeus 2011, s. 436–456.

¹⁵ Ks. Oikeustieteellisen tiedekunnan opinto-oppaat 1982–1989.

Tämän jälkeen osallistujamäärältään pieniä projekteja on osunut 1990-luvun lamavuosiin samoin kuin uusimman maailmanlaajuisen talouskriisin aikaan. Eräänlaisena hypoteesina, joka näyttäisi ainakin oikeushistorian oppiaineessa pitävän sisällään totuuden siemenen, voi esittää seuraavan. Työmarkkinoiden tilanne sekä yleinen taloudellinen tilanne saattavat vaikuttaa opiskelijoiden valintoihin sen suuntaisesti, että epävarmuus voimistaa tarvetta tehdä työllistymisen kannalta turvallisimmiksi arvioituja valintoja. Tällöin syventävät opinnot valitaan niiltä lainopin alueilta, joiden kulloisessakin yhteiskunnallisessa tilanteessa katsotaan parhaiten edistävän työllistymistä.¹⁶ Toiseksi oikeushistoriassa kautta vuosikymmenten eniten opiskelijoita ovat vetäneet rikos- ja prosessioikeuden historiaan liittyvät teemat, mikä viittaa siihen, oppiaine kilpailee opiskelijoista juuri näiden oikeudenalojen kanssa, eikä esimerkiksi yksityisoikeuden tai vero-oikeuden kanssa. Kolmanneksi oppiaineiden projekteissa on ollut keskimääräistä enemmän opiskelijoita, joilla on ollut aikaisempia opintoja muilta tieteenaloilta. Tämä viittaa siihen, että tieteidenvälisyyden ja tutkimuksellisen otteen esille nostamat kysymykset ovat kiinnostaneet osallistujia keskimääräistä enemmän.

3 TUTKIJANKOULUTUKSEN NOUSU

Tutkijankoulutuksen kehittäminen on ollut toistuvasti esillä tiedepolitiikassa 1960-luvulta lähtien. Oikeushistoriassa Ylikangas aloitti oppiaineen jatkokoulutusseminaarin, josta muodostui tärkeä foorumi oikeushistoriasta kiinnostuneille juristeille – myös muille kuin oikeushistorian tutkijoille.¹⁷ Seminaarissa esiintyi 1970- ja 1980-luvuilla useita positiivisoikeudellisissa

¹⁶ Aikakausten vaihtelut näkyvät kiinnostavalla tavalla monien muidenkin oikeudenalojen suosiossa. Esimerkiksi 1970-luvulla suosittu työoikeuden oppiaine menetti gradujen määrällä mitattuna suosiotaan seuraavina vuosikymmeninä. Viimeistään kuluvan vuosituhanen alusta tilanne on muuttunut radikaalisti, ja työoikeudesta on tullut erittäin houkutteleva ja suosittu oppiaine. Taustalta löytyy yhteiskunnallisia muutoksia, jotka ovat korostaneet oikeudenalan relevanssia. Näistä kysymyksistä olisi kiinnostavaa hankkia systemaattista tutkimustietoa.

¹⁷ Oikeushistorian seminaarit vertautuvat muutamiin muihin valovoimaisen tutkijan perustamiin, tieteenalojen rajat ylittäneisiin aikakauden yhteenliittymiin. Merkittävin näistä on epäilemättä professori Aulis Aarnion (s. 1937) vuonna 1968 perustama oikeusteorian suuntaan painottunut tutkijapiiri. Sen toiminta jatkui 1980-luvulle asti, ja piirin jäsenistä huomattava osa on menestynyt erinomaisesta akateemisella uralla. Ks. *Kangas, Urpo*: Oikeusteoriapiiri hengen akatemiana. Oikeustiede–Jurisprudentia 1997, s. 125–151. Myös professori Thomas Wilhelmssonin siviilioikeuden piiri keräsi 1980-luvun puolivälissä runsaasti osanottajia eri oikeudenaloilta.

aineissa väitelleitä tutkijoita. Seminaarin perinteisiin on myös kuulunut nimekkäiden historia- ja yhteiskuntatieteilijöiden kutsuminen puhujiksi. Sittemmin 1990-luvun loppupuolelta lähtien ”toimeksiantona” kutsutuille on ollut kertoa heidän oma tiensä tutkijaksi painottaen keskeisiä metodologisia valintoja, teoreettisia kiinnekohtia ja innoituksen lähteitä. Tämä konsepti on edelleen erittäin elinvoimainen siksikin, että se valaisee erinomaisesti tutkimuksellisten ongelmanasettelujen luonteen paralleelisuutta eri tieteenaloilla.¹⁸

Ensimmäinen Ylikankaan oppilaan väitös nähtiin jo vuonna 1980, kun Sami Mahkonen väitteli perheoikeuden historiaan liittyvällä tutkimuksellaan.¹⁹ Häntä seurasivat Markku Tyynilä (1984), Jukka Kekkonen (1987), Pia Letto-Vanamo (1989) ja Kaisa Korpjaakko (1990).²⁰ Huomattavaa on, että tuolloin – käytäntö jatkui 1990-luvulle saakka – työnohjaaja toimi yleensä sekä työn esitarkastajana että vastaväittäjänä.²¹

Nykyisen ajattelun mukaan liian kiinteä yhteys vastaväittäjään on selkeä epäkohta. Se, että osapuolet tunsivat toisensa ja edustivat ainakin osapuolleen samaa koulukuntaa kuitenkin sekä saattoi parantaa väitöksiin liittyvän keskustelun laatua että ennaltaehkäistä koulukuntaisista syistä aiheutuvaa, potentiaalisesti epäoikeudenmukaista kritiikkiä.

¹⁸ Seminaarin esiintyjistä mainittakoon Aulis Aarnio, Antero Jyräki, Martti Koskeniemi, Kaarlo Tuori ja ei-juristeista Erik Allardt, Risto Eräsaari, Hannu Juusola, Matti Klinge, Markku Kuisma, Simo Knuuttila, Laura Kolbe, Martti Nissinen, Heikki Patomäki, Juha Sihvola, Juha Siltala ja Teivo Teivainen.

¹⁹ Ks. *Mahkonen, Sami*: Avioero. Tutkimus vuoden 1930 avioliittolain taustasta ja tarkoituksesta. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1979. 1980-luvulla Ylikankaan oppilaista väittelivät Markku Tyynilä (Lainvalmistelukunnan historia 1884–1984. Suomalainen Lakimiesyhdistys, 1984), Jukka Kekkonen (Merkantilismista liberalismiin. Oikeushistoriallinen tutkimus elinkeinovapauden syntytaustasta Suomessa 1855–1879. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1987) ja Pia Letto-Vanamo (Suomalaisen asianajalaitoksen synty ja varhaiskehitys. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1989) ja seuraavalla vuosikymmenellä Lapin yliopistossa Kaisa Korpjaakko-Labba (Saamelaiden oikeusasemasta Ruotsi-Suomessa. Oikeushistoriallinen tutkimus Länsi-Pohjan Lapin maankäyttöoloista ja oikeuksista ennen 1700-luvun puoliväliä. Lakimiesliiton Kustannus Oy, Lapin yliopisto 1990). Anu Pyllkänän väitteli vuonna 1991 (Puoli vuodetta, lukot ja avaimet. Nainen ja maalaistalous oikeuskäytännön valossa. Lakimiesliiton Kustannus Oy). Hänen vastaväittäjänään toimivat dosentti Sami Mahkonen sekä professori Marja Taussi-Sjöberg (Uumajan yliopisto).

²⁰ Kaikki mainitut saivat oikeushistorian dosentuurin. Kansainvälisen talousoikeuden instituutin johtajaksi nimitetty Letto-Vanamo sai vuonna 2009 professorin arvonimen. Vuonna 2014 hänet nimitettiin Helsingin yliopiston keskustakampuksen tutkijakoulun johtajaksi.

²¹ Mainituista tutkijoista Letto-Vanamolla oli kaksi vastaväittäjää: Ylikangas sekä Helsingin yliopiston rikos- ja prosessioikeuden professori Per-Ole Träskman. Muiden oppilaiden vastaväittäjänä toimi Ylikangas yksin.

Tutkijankoulutukseen liittyi sekin, että Ylikangas pyrki julkaisemaan pidempiäkin tekstejä (tutkimuksia) yhdessä oppilaittensa kanssa. Tällaista yhteistyötä hän piti käsitykseni mukaan luontevana ja elimellisenä osana tutkijankoulutusta.²²

5 TUTKIMUKSELLISEN PARADIGMAN VAHVISTUMINEN: KOULUKUNTA SYNTYY

Edellä kuvattujen käytäntöjen vakiinnuttamisen kautta Ylikankaan oppilaista syntyi eräänlainen, joskin väljä ja erilaisista aihealueista kiinnostunut koulukunta. Koulukuntaa sitoivat yhteen ainakin seuraavat piirteet: empiirisen aineiston (perinteisen lähdetöiden) arvostus, pyrkimys oikeudellisen muutoksen selittämiseen ja rohkea pureutuminen suuren mittaluokan aiheisiin historia- ja yhteiskuntatieteille ominaisia *miksi*-kysymyksiä asettaen.

Tällaisen paradigman kautta myös oman ajan oikeudelliset kysymykset nousivat usein tutkimuksen fokukseen. Tämä seikka lisäsi aineen kiinnostavuutta myös perustutkinto-opiskelijoidenkin näkökulmasta. Oikeushistoria tarjosi metodologisen vaihtoehdon tai ainakin mahdollisuuden uudenlaisten kysymysten esittämiseen myös uusimman oikeuden tutkimuksessa.²³

Vertaileva tutkimusote, tai sen mahdollisuudet, oli jatkuvasti esillä oppiaineen seminaareissa ja tutkijoiden keskusteluissa. Vertailun ohella pyrkimys muutosten selittämiseen ja yleistykseen tekivät eräistä tämän tutkimusotteen tuotoksista suorastaan globaalista oikeushistoriaa. Voidaankin sanoa, että oikeushistoria on tarkasteltavana ajanjaksona ollut huomattavan valpasta sekä metodologian että yhteiskuntateoreettisesti kiinnostavien kysymysten suuntaan.²⁴

Oikeushistorian oppiaine oli jo 1980-luvulla oikeustieteen alalla poikkeuksellisen kansainvälinen orientaatioltaan. Ylikankaan oppilaista eri-

²² Ks. Kekkonen, Jukka – Ylikangas, Heikki: Vapausrangaistuksen valtakausi: Nykyisen seuraamusjärjestelmän historiallinen tausta. Oikeuden yleistieteiden laitoksen julkaisu 1982:1; Ylikangas, Heikki – Letto-Vanamo, Pia: Hajapiirteitä laillisen vapaudenriiston ja sen toimeenpano kehityksestä esiteollisena aikana. Vankeinhoidon historia I, Helsinki 1981 ja Ylikangas, Heikki – Pajujoja, Jussi: Lauri Kivekäs – aikansa ajaton radikaali. Otava 1989.

²³ Ks. Ylikangas, Heikki: Oikeushistoriasta ja sen tutkimisesta. Oikeuden yleistieteiden laitoksen julkaisu no 2, 1981; Kekkonen, Jukka: Oikeudellisen muutoksen selittämisestä – minun metodini. Teoksessa Häyhä, Juha (toim): Minun metodini. WSOY 1997, s. 131–150.

²⁴ Näistä yhteyksistä, ks. Burke, Peter: History and Social Theory. Second Edition. Polity Press, 2007.

tyisesti Pia Letto-Vanamon ansiot oppiainetta palvelevien ja tutkimusta rikastuttavien kansainvälisten verkostojen rakentajana olivat mittavat. Letto-Vanamo on toiminut aktiivisesti ja menestyksellisesti pohjoismaisessa oikeushistorian tutkijoiden yhteisössä. Samoin hänellä on pitkään ollut tiiviit suhteet erityisesti saksalaisiin oikeushistorian tutkijoihin. Myöhemmin monet oppiaineesta väitelleet ovat hyötäneet näistä suhteista.

Koulukunnan ajatusten eteenpäin vieminen johti myös useisiin oikeushistorian metodia, erityisesti selittämisen kysymyksiä koskeviin keskusteluihin eri foorumeilla sekä oikeustieteen että historiatieteen alan julkaisuissa. Keskusteluja käytiin laajasti yhteiskunta- ja historiatieteiden piirissä oppiainneiden rajat ylittäen.²⁵ Voidaan sanoa, että oikeushistorian tutkijoiden osuus näissä keskusteluissa – jotka näyttävät selvästi hiipuneen 2000-luvulla – oli hätkähdyttävän suuri.

Tällainen sijoittuminen tutkimuksellisen keskustelun innovatiiviseen eturintamaan ei ole ollut yleensä oikeushistorian oppiaineelle tyypillistä. Kansainvälisen keskustelun seuraaminen viittaa pikemminkin siihen, että oikeushistorioitsijat ovat vaalineet oman alansa erityisluonnetta ja identiteettiä eivätkä niinkään ole olleet hakemassa uusia avauksia yhteistyön kautta muiden ihmistieteiden suunnasta.

Eräänä osasyynä tähän voivat olla institutionaaliset kysymykset: oppiainneen sijainti oikeustieteellisissä yksiköissä on luonut, ymmärrettävää kyllä, paineita emoyksikön tarpeiden palvelemiseen. Tämä tosin voidaan toteuttaa monin tavoin. Oikeushistoria voi olla lainopin aputiede tai oikeustutkimusta palveleva, vahvakin metodiaine, jolloin sen rooli voi olla huomattavasti aputieteen asemaa korostuneempi.²⁶

Itse kuitenkin näen oppiainneen (potentiaalisen) voiman rakentuvan oman ja itsenäisen tutkimuksellisen perustan kautta. Mitä laadukkaampaa tutkimusta tehdään oppiainneen piirissä, sitä paremmin voidaan myös palvella oikeustieteen ja muutakin tutkimusyhteisöä sekä koko lakimieskuntaa ja oikeuskulttuuria.²⁷

²⁵ Ks. muun muassa *Kekkonen, Jukka – Ylikangas, Heikki*: Sekoilevaa selittämistä. Osa 1. Oikeus 1986, s. 41–45 ja Osa 2. Oikeus 1986, s. 266–269; *Kekkonen, Jukka*: Tutkija, tuomari, poliitikko: vastaus Hannu T. Klamille. Lakimies 1994, s. 67–68; *Kekkonen, Jukka*: Hannu T. Klami ja Suomen sisällissodan jälkiselvittelyt. Historiallinen aikakauskirja 1994, s. 259–262; *Kekkonen, Jukka*: Fragment ur den rätthistoriska metoddiskussionen. Norden, rätten, historia. Festskrift till Lars Björne. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2004, s. s. 51–64.

²⁶ Ks. *Kekkonen, Jukka*: Tutkimnonuudistus ja oikeushistoria. Lakimies 1996, s. 1073–1077.

²⁷ Ks. *Kekkonen, Jukka*: Oikeustieteen ajallisuus: kommentti Päivi Paastolle. Lakimies 1997, s. 393–398.

6 OIKEUSHISTORIAALLISEN TUTKIMUKSEN TULEVAISUUS

Oikeushistorian tutkimuksen tulevaisuus näyttää turvatulta, koska oppiaine on tuottanut erittäin vahvan professoritasoisen tutkijoiden joukon, jonka vaikutus kestää vielä pitkään. Pia Letto-Vanamo sai professorin arvonimen vuonna 2009, Heikki Pihlajamäki (väitös 1997) on nimitetty vertailevan oikeushistorian professoriksi viisivuotiskaudelle 2011–2016 ja dosentit Kaisa Korpijaakko, Anu Pylkkänen, Toomas Kotkas (2003), Mia Korpiola (2005) ja Kaius Tuori (2006) ovat saavuttaneet professorin pätevyyden.²⁸

Lisäksi merkittävä määrä oikeushistorian oppiaineesta väitelleistä on luonut akateemista uraa yliopistollista reittiä eli yliopistolla päätoimisesti työskennellen myös ”naapuriaiaineissa”.²⁹ Muutamassa tapauksessa oikeushistorian tutkijankoulutuksen läpikäyneet ovat – eri syistä – väitelleet muissa oikeuden yleistieteiden oppiaineissa.³⁰

Eräät oikeushistorian alalta väitelleet ovat puolestaan tehneet pääasiallisen uransa yliopistomaailman ulkopuolella.³¹ Jatkossa sijoittuminen

²⁸ Heikki Pihlajamäki (Evidence, Crime and the Legal Profession. Rättshistoriskt Bibliotek, Nerenius & Santérus Förlag Ab 1997), Kaius Tuori (Ancient Roman Lawyers and Modern Legal Ideals, University of Helsinki Printing House 2006) ja Mia Korpiola (Between Betrothal and Bedding. The Making of Marriage in Sweden ca 1200–1600. Helsinki 2005). Tuori sai vuonna 2013 ensimmäisenä Helsingin yliopiston keskustakampuksen tutkijana nuorille tutkijoille tarkoitetun mittavan ERC (European Research Council) -rahoituksen.

²⁹ Näin Anu Pylkkänen (1959–2013), naisoikeus, ja Toomas Kotkas, joka on väitöksensä (”Suosiosta ja armosta” Tutkimus armahdusoikeuden historiasta autonomian ajan Suomessa. Suomalainen Lakimiesyhdistys, 2003) jälkeen laajentanut profiliaan oikeusteorian ja sittemmin myös sosiaali oikeuden tutkimuksen suuntaan. Hän on tällä hetkellä (2014) Itä-Suomen yliopiston yleisen oikeustieteen ja sosiaali oikeuden professori (3-vuotinen kausi).

³⁰ Näin Kevät Nousiainen (Prosessin herruus. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1992), Jussi Pajujoja (Vähentynyt syyntakeisuus, Suomalainen Lakimiesyhdistys 1997) ja Kaijus Ervasti (Käräjäoikeuksien sovintomenettely. Empiirinen tutkimus sovinnon edistämisestä riitaprosessissa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2004), jotka väittelivät oikeussosiologian alalta. Nousiainen on sittemmin urallaan toiminut naisoikeuden professorina (Helsinki), Suomen Akatemian Minna Canth -tutkijaprofessorina sekä oikeusteorian ja oikeusvertailun professorina (Turun yliopisto). Pajujoja on tällä hetkellä (2014) eduskunnan apulaisoikeusasiamies ja Ervasti oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen hallintopäällikkö. Lisäksi uransa kihlakunnantuomarina tehnyt Pentti Ahmas (1920–2011) väitteli eläkepäivinänsä tutkimuksellaan Oikeudenkäynnin yhdenmukaistaminen. Oikeushistoriallinen tutkimus kämnerin-, laamanin- ja ritarisyynioikeuksien lakkauttamisesta (Helsingin yliopisto 2005).

³¹ Jyri Inha (Valtioneuvoston oikeuskanslerin virka-aseman muotoutuminen 1917–1919, Suomalainen Lakimiesyhdistys 1997) työskenteli väittelyn jälkeen muutamia vuosia yliopistolla hoitaen yliopistonlehtorin virkaa, mutta on pääosin tehnyt uransa valtionhallinnon eri ministeriöissä. Martti Lehti (Rikollisuuden hyökyaalto. Henkirikollisuus Suomessa ja

akateemiseen maailmaan saattaa tulla entistäkin vaikeammaksi, koska ei näytä todennäköiseltä, että tiedekuntien (yliopistojen) taloudellinen tilanne helpottaisi. Pieni oppiaine ei voi myöskään kasvaa rajattomasti, vaikka lahjakkaita väittelijöitä riittää.³²

Akuutti huolenaihe on toisaalla: oikeushistorian ja yleensäkin oikeuden yleistieteiden aseman heikentäminen Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan vuonna 2010 käynnistämässä tutkinnon ”rakennemuutoksessa”. Suurta huolta aiheuttavat opetuksen määrää, sijoittelua sekä valinnanvapauden kaventumista (putki)tutkinnon kokonaisuudessa koskevat kysymykset.³³

Uusinta tutkinnonuudistusta leimaa – kun fraseologia ”linjakkuudesta”, ”oppiaineiden tiiviimmästä yhteistyöstä” jne. sivuutetaan – mielestäni dogmaattinen ja yksiulotteinen lähestymistapa.³⁴ Käytännössä tämä tarkoittaa entistä koulumaisempaa otetta tarkkoine lukujärjestyksineen, suoritusjärjestyksineen ja pitkälle yhdenmukaistettuine opetusmuotoineen. Vaikka opetuksen monimuotoisuuden lisäämisestä puhutaan, tavoite johon pyritään, näyttää pikemminkin päinvastaiselta.

Nyt näyttää käytännössä siltä, että opetuksen muotojen uudistaminen ajaa sisältöjen ohi. Kaikkien opiskelijoiden pitäisi suorittaa tutkinto samalla tavalla ja samassa järjestyksessä. Lisäksi pienryhmäopetuksen osuutta on

Luoteis-Virossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 1999) työskenteli jo ennen väittelyään oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa ja jatkaa siellä edelleen ennen kaikkea kriminologian piiriin kuuluvien kysymysten tutkijana. Myös Jukka Lindstedt (Kuolemaan tuomitut. Kuolemanrangaistukset toisessa maailmansodassa. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1999) ja Ilari Hannula (Rikosoikeudellinen järjestelmä kriisissä. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2004) kirjoittivat oikeushistorian alalle sijoittuneet väitöskirjat. Molemmissa tapauksissa Jukka Kekkonen toimi vastaväittäjänä. Ks. Lakimies 2000, s. 134–143 sekä 2005, s. 306–313, jossa vastaväittäjän lausunnot on julkaistu.

³² Viimeisimmät oikeushistorian alalta väitellet ovat Iisa Vepsä (Oikeuden hakijat. Tutkimus Vaasan hovioikeuden perustamisesta ja varhaisesta toiminnasta. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2011), Jukka Siro (Tuomiovalta kansalle. Vallankumousoikeudet sisällissodassa vuonna 1918. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2009) ja Juhana Salojärvi (2013). Väitöksiä on seuraavina vuosina tulossa runsaasti. Laskelmieni mukaan jopa kymmenen väitöskirjaa on valmistumassa vuosina 2014–2017!

³³ Laatuongelmalla viitataan professorien antaman opetuksen vähenemiseen. Oikeuden yleistieteissä on jäljellä enää kolme professuuria: oikeusteorian, oikeushistorian ja roomalaisen oikeuden sekä vertailevan oikeushistorian 5-vuotinen professuuri. Näiden lisäksi on oikeussosiologiassa vuodesta 2012 lähtien ollut tenure track -apulaisprofessuuri. Viime vuosien leikkaukset ovat vieneet oikeuden yleistieteiltä oikeustaloustieteen ja naisoikeuden professuurit.

³⁴ Lähestymistapaa voisi myös kutsua – vain hiukan kärjistäen – totalitaariseksi. Siinä noudatetaan ylhäältä asetettua ”kaikenkattavaa” suunnitelmaa. Totalitarismin käsite on osoittautunut hyödylliseksi myös demokraattisia valtioita – sekä erilaisia yhteisöjä ja niiden kulttuurisia käytäntöjä – analysoitaessa. Ks. *Talmon, Jacob*: Totalitaarinen demokratia. Alkuperä ja synty. Otava 1973.

yritytty lisätä perinteisten massaluentojen sijasta. Tilanne on siinä mielessä paradoksaalinen, että samaan aikaan tiedekunnan taloustilanne on johtanut professuurien määrän karsimiseen. Tällä hetkellä pitäisi siis entistä vähäisemmällä professorimäärällä saada aikaan yhä enemmän pienryhmäopetusta siitä puhumattakaan, että opiskelijamäärien kasvu jatkuu vähenevien resurssien oloissa. Yhtälön ratkaiseminen on vaikeaa.³⁵

Menemättä kritiikissä tämän pidemmälle tässä yhteydessä, esitän vaihtoehtoisen vision tiedekunnan opetuksen lähtökohdaksi. Tässä visiossa oikeushistorian ja oikeuden yleistieteiden rooli korostuisi niin tutkinnon ensimmäisenä vuonna kuin myös läpi tutkinnon. Opetuksen perustana olisivat kunkin oppiaineen kokeneimpien ja meritoituneiden professorien massaluennot. Erityisesti ensimmäisenä syksynä korostuisi oikeushistorian ja oikeusteorian perusteiden opetus. Pienryhmäopetukseen panostettaisiin erityisesti harjoitusseminaareissa ja syventävien opintojen projektiryhmissä. Erityisen tärkeää olisi, että opetus olisi riittävän monimuotoista, jotta erilaiset opiskelijat voisivat löytää itselleen parhaat tavat oppia.

Tarjoamani vaihtoehto lähtee tutkimus- ja sivistysyliopiston lähtökohdist, joissa korostuvat tutkimukselliseen ongelmanratkaisun valmentaminen ja siihen liittyvän älyllisen uteliaisuuden virittäminen. Opiskelijoille tulisi tarjota lisää valinnanvapautta: laajalla rintamalla mahdollisuuksia kombinoida tutkintoonsa laadukkaita kursseja – myös yhteiskuntatieteellisistä ja humanistisista oppiaineista. Tällöin voisi syntyä opetustarjontaan liittyvää kilpailua laadulla myös yli yksikköjen rajojen.

Erityisen tärkeää olisi, että oikeuden yleistieteitä – erityisesti oikeushistoriaa ja oikeusteoriaa – opetettaisiin riittävästi tutkinnon kaikissa vaiheissa. Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden tulisi saada vahva näkemys oikeudellisen muutoksen päälinjoista ja niiden syistä. Oikeusvaltion historia ja roomalaisen oikeuden perinnön esittely taustoittavat nykyisen oikeusjärjestelmän ymmärtämistä ja palvelevat samalla yksityis- ja julkisoikeuden positiivisoikeudellisia aineita.³⁶

Tällainen kontekstualisointi, varsinkin kun se tehdään metodologisesti kunnianhimoisesti, mahdollisesti virittäisi kiinnostuksen oikeuden tut-

³⁵ Trendi näkyy erityisesti silloin, kun otetaan huomioon se, että suureneva määrä (tällä hetkellä puolisen tusinaa) tiedekunnan professoreista hoitaa tehtävästä vain tietyn prosenttiosuuden. Professorien opetuksen vähenemistä on yritetty paikata uraportaikon alemmilla tasoilla olevien tutkijoiden voimin.

³⁶ Kohtuullisen hyvin toimineen selkeän Oikeuden ulottuvuus -kurssin muuttaminen pirstaleiseksi Oikeudellisen ajattelun perusteet -opintojaksoksi 2010 oli mielestäni suuri virhe, joka pitäisi tulevaisuudessa korjata.

kimuksen erilaisiin lähestymistapoihin. Esittämieni näkökohtien vuoksi oikeushistorian perusopetuksen ainoa oikea paikka on ensimmäisen opiskeluvuoden syksy.³⁷ Tätä näkemystä syvennettäisiin eri tavoin opintojen myöhemmissä vaiheissa – kuten perinteisesti on tehty erinomaisella menestyksellä.

Kokonaisuutenakin tiedekunnan opetus tulisi rakentaa oppiaineiden perusteiden, ydinsubstanssin, opettamisen varaan. Perusteiden opettamisesta – massaluennolla suurelta osin – vastaisivat aineiden kokeneimmat ja tieteellisesti meritoituneimmat opettajat. Näin opiskelijat otettaisiin parhaalla mahdollisella tavalla vastaan tiedeyhteisössä.

7 YHTEENVETOA

On aika punoa lankoja yhteen: mitkä tekijät ovat olleet luomassa ja sen jälkeen ylläpitäneet oikeushistorian elinvoimaa ja kukoistusta. On epäilemättä selvää, että oikeushistorian ja oikeuden yleistieteiden aseman vahvistuminen liittyi 1970-luvun yhteiskunnalliseen murros- ja reformivaiheeseen, joka ravisteli myös tiede- ja korkeakoulupolitiikkaa. Oikeustieteen alueella se johti muutoksiin, jotka olivat osin toisen suuntaisia kuin muissa yhteiskunta- ja humanistisissa tieteissä. Oikeustieteessä tutkinnonuudistus teki tutkinnosta entistä tieteellisemmän ja tutkimuslähtöisemmän. Tässä muutoksessa korostui oikeuden yleistieteiden painoarvo tutkinnon tieteellistäjänä ja ajanmukaistajana. Vaikka tutkinnonuudistuksen ideologia oli huomattavasti kunnianhimoisempi kuin se mihin käytännössä voitiin yltää, oli kuvatusuuntainen muutos merkittävä.

Myös henkilöillä oli suurten muutosten pyörteissä oma merkittävä roolinsa. Oikeustieteelliseen tiedekuntaan rekrytoitui Heikki Ylikangas, joka oli jo tuolloin historian tutkijana valovoimainen. Hän otti pestinsä oikeustieteellisessä tiedekunnassa (1976–1992) todella vakavasti. Hänen ajatteluunsa sisältyi selvästi visio siitä, miten hän voisi omalla panoksellaan mahdollisimman hyvin palvella suomalaista juristikoulutusta. Tästä lähtökohdasta käsin selittyä hänen voimakas panostuksensa niin peruskurssitasoihin luentoihin, oppikirjojen laatimiseen kuin tutkijakoulutukseenkin.

Vaikka jo Ylikankaan edeltäjä Yrjö Blomstedt (1926–1994) vei oikeushistoriaa lakihistoriasta kulttuurihistorian suuntaan laajentaen näin oppiai-

³⁷ Ks. *Kekkonen, Jukka*: Uudistamisen vaikeudesta. *Ylioppilaslehti* 28.3.2013.

neen kohdealuetta³⁸, ei ole liioiteltua sanoa, että Ylikangas oli pelkistäen ilmaistuna oikea mies oikeassa ajassa. Hän sai dynaamisuudellaan oppiaineen nousukiitoon aikana, jolloin tutkintoa kehitettiin tieteellisempään suuntaan, jossa oikeuden kontekstiaineiden rooli korostui. Oikeushistorian kohdealueen laajentaminen talous- ja sosiaalishistorian suuntaan, oikeudellisen muutoksen selittämisen kysymykset, vertaileva tutkimusote ja yhteiskunnallisen relevanssin kysymykset nousivat keskeiselle sijalle opetuksessa ja tutkimuksessa aikana, jolloin oikeustiede avautui yhteiskunnallisten kysymysten suuntaan.

Ylikankaan professorikauden jälkeen hänen työtään jatkaneilla opettajilla on ollut helpompaa. On syytä alleviivata sitä, että tutkijankoulutus ei ole enää pitkään ollut yksin oppituolin haltijan varassa, vaan tohtorikoulutukseen ovat aktiivisesti osallistuneet muutkin oppiaineen tutkijat.³⁹

Kaiken kaikkiaan hyvä kulttuurinen perusta oppiaineen tulevaisuudelle on valettu, resurssit ovat lisääntyneet ja oikeushistorian oppiaineen piiriin oli muodostunut suoranainen tutkijakeskittymä, joka taas tulee myötävaikuttamaan uuden tutkijasukupolven esiinmarssiin. Eräänlainen positiivinen kierre siis, kun asiaa katsoo taaksepäin. Aikaisemmin yksin ja kollektiivisesti tehty työ kantaa pitkälle tulevaisuuteen, uskallan ennustaa.

³⁸ Ks. *Kekkonen, Jukka*: Oikeushistoria ja tulevaisuus. Teoksessa *Oppituoli*. Yliopistopaino 1966, s. 127–132.

³⁹ Pia-Letto Vanamon oppilaista ovat väitelleet Heikki Pihlajamäki ja Iisa Vepsä. Pihlajamäki taas toimi Juhana Salojärven työnohjaajana.